

Праграмным можна лічыць наступнае выказванне В. Брусава: «...Я лічыў бы сваю справу выкананай, калі б мне ўдалося даць рускім чытачам хаця б падабенства тых вершаў Верлена, якія заўсёды моцна ўражвалі мяне сілай сваёй выключнай шчырасці, дзіўным зачараваннем сваёй музычнай формы». Гэтыя словы падцвярджаюць, што, сапраўды, Поль Верлен з'яўляецца майстрам паэтычнага слова, з дасканалым наватарствам і індывідуальным стылем.

Заклучэнне. У артыкуле прааналізаваны асноўныя рысы творчасці французскага паэта Поля Верлена перыяду другой паловы XIX — пачатку XX ст. Яго творчасць пераймалі многія еўрапейскія паэты. П. Верлен адыграў асабліва значную ролю ў фарміраванні творчага стылю М. Багдановіча ў беларускай літаратуры, а ў рускай літаратуры паўплываў на перакладчыцкую дзейнасць В. Брусава. Зварот да духоўнай сферы жыцця чалавека, выяўленне пачуццяў, эмацыйнасць, музычнасць вершаў — асноўныя рысы творчасці П. Верлена, якія пераймалі славянскія паэты ў сваіх літаратурных творах.

Спіс цытуемых крыніц

1. Дэкаданс : Вікіпедыя. Вольная энцыклапедыя [Электронны рэсурс]. — Рэжым доступу: <https://be-tarask.wikipedia.org/wiki/Дэкаданс>. — Дата доступу : 28.08.2021.
2. Паэзія М. Багдановіча ў кантэксце эпохі дэкадансу і мадэрну [Электронны рэсурс]. — Рэжым доступу: https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/151374/1/Багдановіч_кантэкст%20эпохі_2016_сайт.pdf. — Дата доступу: 05. 10. 2021.
3. *Багдановіч, М.* Поўны збор твораў : у 3 т. / М. Багдановіч ; рэдкал. : В. В. Зуёнак [і інш.]. — Мінск, 1992—1995. — Т. 1. — 751 с.
4. Русская литература : учеб. пособие для 11-го кл. / Н. И. Мищенчук [и др.] ; под ред. Н. И. Мищенчука, Т. Ф. Мушинской. — 2-е изд. — Минск : НИО, 2006. — 576 с.
5. Максім Багдановіч : энцыклапедыя / склад. І. У. Саламевіч, М. В. Трус ; рэдкал. : Т. У. Бялова (гал. рэд.) [і інш.]. — Мінск : Беларус. энцыкл. імя П. Броўкі, 2011. — 608 с.

УДК 821.161.3

Т. П. Тарановіч

Установа адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт», Баранавічы, Рэспубліка Беларусь

КОНЬ У СІСТЭМЕ КАШТОЎНАСЦЕЙ СЕЛЯНІНА

Уводзіны. Беларуская літаратура характарызуецца наяўнасцю разгалінаванай сістэмы вобразаў. Фауна ў творчасці нашых пісьменнікаў апрача дзікіх звяроў, шматлікага птаства, прадстаўлена таксама вобразамі свійскіх жывёл. Адным з найбольш распаўсюджаных вобразаў жывёл у беларускай літаратуры з'яўляецца конь. Ён уяўляе сабой значную каштоўнасць для беларускага селяніна.

На працягу тысячагоддзяў конь верна служыў чалавеку. Верхам на кані чалавек пераўзыходзіў сваіх ворагаў, больш паспяхова паляваў і хутчэй паведамляў навіны. Паступова менавіта ў мастацкай свядомасці вобраз каня трансфармаваўся. У беларускай літаратуры ён набыў якасна іншую ідэйна-сэнсавую трактоўку. Гэта ўжо не толькі памочнік героя ў пэўных гераічных учынках, але і спадарожнік у жыцці беларуса-земляроба, з якім ён раздзяляе надзённыя клопаты па гаспадарцы. Дзякуючы сіле, вынослівасці, кемлівасці, жвавасці, ён аказваў вялікую дапамогу людзям. Конь быў карміцелем у хаце простага селяніна і прадметам гонару ў доме шляхты.

Асноўная частка. Даследуючы гістарычныя факты і творы беларускіх пісьменнікаў, можна зрабіць выснову, што конь — гэта гонар селяніна, яго карміцель, апора ўсёй гаспадаркі, асабліва падчас цяжкіх сацыяльных умоў.

У ментальнай свядомасці беларуса гэтая свойская жывёла звязваецца з доляй беларуса-працаўніка. Так, у творы Міхася Зарэцкага «Вязьмо» апісваецца новая баявая эра — рэканструкцыя, рэвалюцыйная пераробка вёскі. У адной з частак раамана мы бачым радкі, прасякнутыя болем вымушанага расстання з жывёлай. Гаспадар размаўляе са сваім канём, які заўтра ўжо будзе не яго: «Касютка... Касютка... мой... мой касютка... Добры мой коська... Я ж цябе выгадаваў, я ж цябе вырасціў. Ты ж быў маленькае зусім жарыятка, я цябе насіў на руках... А ты ж добры, крэпкі канёк. Ты стараешся, шчыра працуеш, не натурышся, любіш свайго гаспадара... Паедуць на табе чужыя людзі, не дагледзяць цябе, не напояць. Будуць біць цябе, пасякуць тваю гладкую скуру. Не будзе ў мяне майго касюткі... Не будзе...» [1, с. 71]. Пры новых парадках было цяжка адводзіць скаціну ў калгас, дзе за ёй не было належнага дагляду.

У рамане З. Бядулі «Язэп Крушынскі» таксама распавядаецца пра жыццё вёскі ў перыяд калектывізацыі. Дзевяностагадовы бортнік Мірон Солах некалі меў пяцьдзсят калодак пчол, мёд прадаваў, вырабляў свечкі, якія раздаваў па навакольных цэрквах. Любіў лазіць на дрэвы. «Я і цяпер лазіў бы, — не раз гаварыў ён, шамкаючы губамі, — але палякі знішчылі ўсе калоды». Падстрэлілі і дзедавага каня, якога Мірон надта ж шкадаваў: «пехатой у Мінск хадзіў са свечкамі... каня шкадаваў, каня... На сваіх плячах насіў дровы з лесу, зімой на саначках вазіў, а Гнядога шкадаваў» [2, с. 167]. Мірон Солах песціў і шкадаваў каня, ахвяруючы сваім здароўем.

У натуралістычных мастацкіх апісаннях конь часцей прадстаўлены як працавітая і цягавітая істота, ён сімвалізуе дабрабыт і трываласць сялянскай гаспадаркі. Надзвычай яскрава апісвае каня рускі пісьменнік Аляк-

сандр Твардоўскі ў паэме «Страна Муравія», змест якой напрамую звязан з яго крадзяжом і нястомнымі пошукамі падчас падарожжа галоўнага героя.

Вось з якім гонарам апісвае каня Мікіта Маргунок:

*То конь был — нет таких коней!
Не конь, а человек.
Бывало, свадьбу за пять дней
Почует, роет снег.*

*Земля, семья, изба и печь,
И каждый гвоздь в стене,
Портянки с ног, рубаха с плеч —
Держались на коне.*

*Как руку правую, коня,
Как глаз во лбу, берёг
От вора, мора и огня
Никита Маргунок [3, с. 70].*

У гэтых радках А. Твардоўскі пацвярджае наступнае выказванне: «Усё — конь, усё — ад каня, усё сялянскае жыццё ад нараджэння да смерці».

Адзін з запамінальных вобразаў каня прадстаўлены на старонках аповесці Максіма Гарэцкага «Ціхая плынь». Кожны гаспадар намагаўся набыць каня, часам ахвяруючы самым неабходным: на гэта пайшлі «недаспаныя раніцы дзяцей, што бегалі ў грыбы, збіраючы іх на продаж» і «яешанка самага вялікага свята, бо дзеля грошай на кабылу яйкі ехалі на Зэлікавым возе ў Оршу ці Смаленск...» [4, с. 464].

У аповесці В. Быкава «Знак бяды» конь становіцца прычынай маральных пакут герояў. Аднойчы Сцепаніда з Петраком знайшлі на полі змёрзлага жаўрука, які быў падмануты першым цяплом. І Сцепаніда вырашыла, што гэта прадвесце бяды, яе знак. Так яно і здарылася. Паў конь, гліністая зямля не нарадзіла, і ўсё цяжкая жыццё не прыносіла ні шчасця, ні радасці. Сцепаніда і Пятрок цяжка перажываюць страту свойскай жывёлы: «Конь, канешне, быў іхнім агульным бодем, Пятрок перажываў не меней за жонку, але дзе ён мог яго ўзяць? Ці ён мала нахадзіўся ў Выселкі, напасіўся ў дзеравенскіх, ды хто ўступіць? Кожнаму на гаспадарцы найперш трэба конь» [5, с. 169].

У дадзеным выпадку неабходна адзначыць, што страта каня была асаблівым няшчасцем, таму што дзеянне аповесці адбываецца ў час вайны. Становішча сялянства ў гэты перыяд аказалася, бадай, найбольш трагічным. На каня ўскладаліся вялікія надзеі на будучыню, каб пракарміць сям'ю.

Заклучэнне. Вобразы свойскіх жывёл даюць уяўленне пра свет жыцця беларуса-земляроба. У літаратуры адбілася імкненне чалавека клапаціцца пра жывых істот і спачуваць ім. Асаблівае месца належыць каню, які падзяляў жыццёвыя турботы гаспадара, быў асновай сялянскага жыцця, яго галоўнай каштоўнасцю. Чалавек і свет жывёл знаходзяць адметнае мастацкае адлюстраванне ў творах М. Зарэцкага, В. Быкава, З. Бядулі, М. Гарэцкага і інш., якія яскрава перадалі атмасферу часу і ўплыў валодання свойскай жывёлай на жыццё селяніна.

Спіс цытуемых крыніц

1. *Зарэцкі, М.* Вязьмо : раман / М. Зарэцкі. — Мінск : Маст. літ., 2006. — 301 с.
2. *Бядуля, З.* Апавяданні / З. Бядуля. — Мінск : Нар. асвета, 1973. — 552 с.
3. *Твардовский, А.* Поэзия / А. Твардовский. — М. : Худ. лит., 1985. — 318 с.
4. *Гарэцкі, М. І.* Творы / М. І. Гарэцкі. — Мінск : Маст. літ., 2016. — 936 с.
5. *Быкаў, В. У.* Выбраныя творы / В. У. Быкаў. — Мінск : «Беларускі кнігазбор», 2004. — 672 с.

УДК 372.882:398.91

Т. П. Ульדיнович

Учреждение образования «Барановичский государственный университет», Барановичи, Республика Беларусь

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПОСЛОВИЦ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ

Введение. Стратегической целью системы образования в Республике Беларусь является развитие интеллектуальной сферы и мыслительной деятельности школьников. Данный процесс происходит как в повседневной жизни, так и в ходе общения со сверстниками и взрослыми, в процессе обучения и воспитания.

В качестве одного из эффективных средств развития интеллектуальной сферы личности выступает фольклор. Как отмечает исследователь И. А. Яковлева, в защиту использования фольклора в данном процессе выступали К. Чуковский, М. Горький, С. Маршак. Постижение устного народного творчества приобщает ребенка к культуре своего народа, помогает овладеть языком, способствуют развитию образного мышления. Известно многообразие фольклорных жанров. Среди малых жанров фольклора выделяются пословицы.